

Транскордонні регіональні та локальні бізнес-кластери і промислові мережі

Список літературних джерел:

1. Внукова Н.М. Кластерні ініціативи транскордонного співробітництва у забезпеченні конкурентоспроможності євро регіонів/ Н.М.Внукова // Перспективи становлення конкурентоспроможної регіональної економіки. Матеріали шостого Пленуму Спільки економістів України та міжнародної науково-практичної конференції. – під загальною редакцією В.В. Оскольського. – Київ, 2007. – С. 72-75.
2. Державна стратегія регіонального розвитку 2021-2027 рр. «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину»: Міністерство розвитку громад та територій України.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.strategy.kharkiv.ua/docs/SSRD.pdf>
3. Лямец В. И. Системный анализ. Вводный курс / В. И. Лямец, А. Д. Тевяшев. – [2-е изд., перераб. и допол.] – Х. : ХНУРЭ, 2004. – 448 с.
4. Організація забезпечення створення фінансових кластерів транскордонного співробітництва: монографія /Наук. ред. та кер.кол.авт. д.е.н., проф. Н.М.Внукова.- Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. – 104 с. Серія «Транскордонне співробітництво».
5. Саати Т.А. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Пер. с англ. Р.Г. Вачнадзе – М.: Радио и связь, 1993. – 314 с.

Возняк Г. В., д.е.н., с.н.с,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І.Долішнього НАН України»

Жеребило І. В. к.філос.наук, доцент
ДВНЗ «Університет банківської справи»

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПІХІД ДО ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ

Анотація. Розкрито особливості концепції смарт-спеціалізації як ефективного інструменту визначення регіональних пріоритетів у процесі стратегування. Розглянуто існуючі проблеми формування регіональних стратегій. Наголошено на необхідності формування умов для імплементації кращих європейських практик управління європейським розвитком.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, розумна спеціалізація, якість життя, інноваційний потенціал регіону, сталий розвиток

Проблема дослідження та її актуальність. В сучасних умовах економічні та соціальні системи мезорівня зазнають глибинних змін, обумовлених процесами

Транскордонні регіональні та локальні бізнес-кластери і промислові мережі

глобалізації, євроінтеграції, технологічними зрушеннями тощо. Трансформаційні процеси, що відбуваються в економіці регіонів, в т. ч., обумовлені низкою започаткованих реформ 2014-2019 рр., стрімко змінюють характер взаємовідносин між суб'єктами управління та модифікують їх. За таких умов регіон як об'єкт державної політики зазнає суттєвих трансформацій. На зміну усталеним підходам до реалізації державної регіональної політики, які базувалися на засадах вертикально побудованих інструментів вирівнювання економічного простору, приходять нові, дієвість яких забезпечується створенням умов для конкурентоспроможності економіки регіонів на засадах сталого ендогенного зростання, соціальної інтеграції, здатності генерувати ресурси для вирішення поточних завдань, децентралізації управління тощо.

У цьому сенсі варто наголосити, що Україна за останні п'ять років зробила значний прорив у контексті модернізації державної регіональної політики. Водночас механізми її реалізації засвідчили недієздатність публічних інституцій працювати в нових умовах, які обумовили нові виклики. Насамперед, мова йде про військову агресію, зростання кількості вимушених переселенців, занепад прифронтових територій та руйнування інфраструктури, скорочення інвестицій тощо. Фінансові інструменти забезпечення регіонального розвитку також виявилися неефективними (ручний розподіл субвенції на економічний та соціальний розвиток окремих територій, підміна фінансування за рахунок ДФРР стратегічних, розвиткових проєктів регіонального розвитку на традиційні і т. ін). За таких умов визріла об'єктивна необхідність вдосконалення підходів до прийняття управлінських рішень в процесі реалізації державної регіональної політики. На сьогодні, визнаним в країнах ЄС, є підхід до формування стратегій розвитку регіонів на базі смарт-спеціалізації (розумної спеціалізації).

Окреслена тематика є предметом наукових пошуків вітчизняних вчених: О.І Амоші, Г.З. Шевцової, Н.В. Швець, Я. Жаліла та ін.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичного концепту смарт-спеціалізації як передової технології стратегування розвитку регіону задля покращення якості життя його мешканців.

Результати дослідження. Зазначене вище доводить, що сьогодні швидкість та логіка прийняття рішень у таких важливих сегментах повинна бути зрозумілою та прозорою. Ключовими ресурсами розвитку регіону стають мешканці, інституції і тісна співпраця між ними.

Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що в Україні попри низку розпочатих реформ (найуспішніша серед яких - децентралізація) та певних зрушень в бюджетній сфері, наразі, не спостерігається реальна конвертація нових можливостей для розвитку територій (різних адміністративно-територіальних рівнів), покращення якості життя людей, які на них проживають. Стратегічне бачення розвитку регіонів (згідно з затвердженими стратегіями до 2020 року) в

Транскордонні регіональні та локальні бізнес-кластери і промислові мережі

переважній більшості, вибудовувалось з урахуванням широкого спектру пріоритетів, політичної доцільності фінансування певних проєктів, низькому рівні залучення громадськості до обговорення управлінських рішень тощо. В підсумку – відсутність інноваційних ідей, ручний розподіл бюджетних ресурсів, які «розминаються» між необґрунтованою кількістю пріоритетів.

Для того, щоб не повторити «помилки минулих років», а відтак і вирішити окреслений спектр проблем у контексті стратегування регіонального розвитку, на першому плані повинні бути: тісна співпраця різних суб'єктів такого розвитку, партнерство регіональних та місцевих стейкхолдерів, ну і найважливіше – ефективний і надійний інструмент розроблення власних стратегій регіонів України, які дадуть змогу не лише підвищити регіональну конкурентоспроможність, створити нові робочі місця та покращити умови життя домогосподарств, а й отримати додаткові фінансові можливості підтримки регіонального розвитку.

Якщо орієнтуватися на європейський підхід до розвитку регіональної економіки (а Україна поділяє таку позицію[1]), то неважко помітити, що впродовж останніх років Європейський Союз зміщує акценти: із забезпечення сталого регіонального розвитку до створення умов для саморозвитку. Нова стратегія економічного розвитку ЄС – «Європа-2020: стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання» (Europe 2020) – значну увагу приділяє програмі сприяння інноваційному розвитку регіонів [2]. У більшості країн євроспільноти стратегія, яка впроваджується, зберігаючи традиційний підхід на горизонтальних заходах, акцентує на так званій розумній спеціалізації (Smart Specialization Strategies, S3) регіонів [3]. Дана технологія передбачає створення унікальних активів та переваг, заснованих на регіональній специфіці, при цьому одночасно концентруючи обмежені людські та фінансові ресурси в декількох глобально конкурентоспроможних секторах, досягаючи тим самим синергізму інноваційно-інвестиційної діяльності [4]. Тобто інновації вдало поєднуються із індивідуальними перевагами регіональної економіки. До реалізації такої політики активно залучаються зацікавлені сторони, місцева громадськість, активізується державно-приватна кооперація тощо.

Застосування технології розумної спеціалізації до інтегрованого планування регіонального розвитку в Україні покликане сприяти визначенню регіональних пріоритетів в галузі досліджень та інновацій з метою створення конкурентних переваг (які відповідають новим можливостям і розвитку). Кінцевою метою смарт-спеціалізації є стимулювання економічного зростання, при цьому даючи можливість кожному регіону розвивати власні конкурентні переваги.

Як засвідчує досвід європейських країн, впровадження смарт-спеціалізації в практику стратегування регіонального розвитку, здатне покращити якість життя населення шляхом: створення робочих місць та інших економічних можливостей; надання доступних і якісних публічних послуг; забезпечення екологічно чистого

Транскордонні регіональні та локальні бізнес-кластери і промислові мережі

середовища проживання тощо. Використання смарт-спеціалізації у регіональному розвитку призводить до застосування чотирьох простих правил, що відносяться до сфери досліджень та інновацій та які можуть також застосовуватися у інших сферах (соціальної, економічної, охороні довкілля) [5]:

- *вибір і критична маса*: обмежена кількість пріоритетів на основі власних сильних сторін та міжнародної спеціалізації – з метою уникнення дублювання та фрагментації, а також для концентрації фінансових ресурсів на технологічній, дослідницькій та інноваційній діяльності;
- *конкурентні переваги*: мобілізація талантів за рахунок відповідності потенціалу технологічної, дослідницької та інноваційної діяльності потребам бізнесу за допомогою інструментів підтримки підприємництва;
- *взаємозв'язок та кластери*: розробка конкурентоспроможних кластерів та відповідних різноманітних/міжсекторних зв'язків усередині регіону та за кордоном, які забезпечують спеціалізовану технологічну диверсифікацію, а саме поєднання внутрішніх активів та талантів із зовнішніми;
- *спільне управління*: ефективні інноваційні системи колективних зусиль на основі державно-приватного партнерства - експериментування та надання підтримки, виявлення ініціатив, які у перспективі можуть стати точкою економічного зростання.

За своєю ідеологією концепція розумної спеціалізації – це інтегровані програми економічних перетворень, розроблені з урахуванням місцевих умов, які об'єднують промислову, освітню, інноваційну площини для визначення пріоритетних напрямів регіону. Вважається, що вони зосереджують підтримку та інвестиції на ключових регіональних пріоритетах і викликах розвитку, який базується на знаннях, при цьому, спираючись на сильні сторони кожного регіону, створюють конкурентні переваги та потенціал досконалості [6]. Очевидним є і те, що в такому концепті не може бути багато стратегічних цілей, позаяк вони повинні бути досяжними, орієнтуватися на реальні ресурси, і найголовне – мають впливати із бачення розвитку регіону.

Варто наголосити, що однією із причин впровадження стратегії розумної спеціалізації в ЄС є стимулювання міжрегіонального співробітництва в нових ланцюгах створення цінностей. Поєднання дослідницьких та інноваційних інституцій із зацікавленими сторонами промисловості сприяє використанню взаємодоповнюваності у розробці продуктів та процесів, що допомагає будувати та змінювати ланцюги доданої вартості продукції в масштабах ЄС, стимулюючи синергію приватних інвестицій з інституційним бюджетним фінансуванням регіонального розвитку [7].

Таким чином, для України орієнтація на європейський вектор розвитку регіонів, на нашу думку, передбачає з одного боку, зміщення акцентів на конкурентоспроможність, інклюзивність та зростання добробуту населення, з іншого - розбудову економічного потенціалу регіонів на засадах децентралізації

Транскордонні регіональні та локальні бізнес-кластери і промислові мережі

(об'єднання громад і міжмуніципальна співпраця, нарощення обсягів фінансових ресурсів, зміцнення зв'язків між містами і селами, зміцнення потенціалу сільських та депресивних районів тощо). Зміни до «Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» [8] зобов'язують до розроблення проектів регіональних стратегій розвитку на 2021-2027 роки не пізніше ніж за 15 місяців до завершення строку реалізації діючої регіональної стратегії. За таких умов, реалізуючи євроінтеграційний вектор розвитку, Україна змушена формувати умови для імплементації кращих європейських практик управління європейським розвитком та опанувати методологію смарт-спеціалізації як важливого інструменту стратегічного планування регіонального розвитку.

Список літературних джерел:

1. КМУ Постанова № 385 від 06.08.2014 р. «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
2. Нова регіональна політика для нової України: Аналітична доповідь. К., Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. С.61
3. European Commission. Guide to research and innovation strategies for smart specialisation (RIS3). Brussels, 2012. 27 pp.
4. Хопкинсон Л. Поддержка инновации на уровне регионов и муниципалитетов: руководство для государственных служащих/ Лана Хопкинсон. – Великобритания: М.А. International Business. 65 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eep.org.ua/files/MANUAL%204%20Feb%202013.pdf>
5. Методологія планування регіонального розвитку в Україні: інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів заходів з їх реалізації (із застосуванням підходу смарт-спеціалізації). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.surdp.eu/uploads/files/Methodology_of_RD_planning.pdf
6. National/Regional Innovation strategies for smart specialization (RIS3). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_en.pdf
7. Priorities of the Juncker's Commission. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/search.html?qid=1548078840314&text=10%20Priorities%20o%20f%2020the%20Juncker%27s%20commission&scope=EURLEX&type=quick&lang=en>
8. КМУ Постанова №931 від 11.11.2015 р. «Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF>